

โครงการวิจัยและพัฒนาการเลี้ยงผึ้งเพื่อสร้างรายได้แก่ชุมชนบนพื้นที่สูง

ผึ้งเป็นแมลงผสมเกสร (Pollinator) ที่เป็นที่ยอมรับทั่วโลก ประมาณ 35 เปอร์เซ็นต์ของพืชอาหารโลกที่ผึ้งทำหน้าที่เพิ่มผลผลิต เช่น ผลไม้ พืชพรรณธัญญาหารต่างๆ ผึ้งพันธุ์เป็นแมลงผสมเกสรที่สำคัญมากสำหรับไม้ผลเศรษฐกิจ เช่น ลำไย และลิ้นจี่ อีกทั้งยังสามารถให้ผลิตภัณฑ์จากผึ้งโดยเฉพาะน้ำผึ้งที่มีมูลค่าทางการตลาดสูง ซึ่งในปี 2555 มีการส่งออกน้ำผึ้งจำนวน 8,945.17 ตัน มูลค่า 577.64 ล้านบาท ตลาดส่งออกน้ำผึ้งที่สำคัญ ได้แก่ เยอรมัน ใต้หวัน และซาอุดีอาระเบีย โดยมีการส่งออกน้ำผึ้งเป็นอันดับที่ 32 ของโลกและอันดับ 2 ของอาเซียน รองจากเวียดนาม สามารถผลิตน้ำผึ้งได้ปีละ 11,000 ตัน แหล่งผลิตกระจายใน 40 จังหวัดของประเทศไทย การเลี้ยงผึ้งมีประโยชน์ทางอ้อมอีกมากมาย ได้แก่ ช่วยในการผสมเกสร ทำให้มีผลผลิตทางการเกษตรเพิ่มขึ้น ช่วยลดการใช้สารเคมีและยากำจัดศัตรูพืช เกิดการจ้างงานหรืออาชีพที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงผึ้งต่างๆ เช่น การผลิตอุปกรณ์และเครื่องมือในการเลี้ยง การเก็บน้ำผึ้งและผลิตภัณฑ์จากผึ้ง และเรื่องบรรจุภัณฑ์สินค้าต่างๆ ดังนั้น โครงการวิจัยและพัฒนาการเลี้ยงผึ้งเพื่อสร้างรายได้แก่ชุมชนบนพื้นที่สูง มุ่งเน้นการศึกษาความเป็นไปได้ในการเลี้ยงผึ้งบนพื้นที่สูงเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกใหม่ที่เหมาะสมให้แก่เกษตรกร โดยเฉพาะเกษตรกรในพื้นที่โครงการหลวงและโครงการขยายผลโครงการหลวง ควบคู่ไปกับการส่งเสริมอาชีพ การปลูกพืชผัก ผลไม้ รวมถึงกาแฟ เพื่อให้เกษตรกรมีอาชีพที่มั่นคง และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีในพื้นที่อย่างคุ้มค่าโดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม โดยดำเนินการศึกษาในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงป่าเมี่ยง สถานีวิจัยเกษตรหลวงอ่างขาง และโครงการขยายผลโครงการหลวงวาวี

ผลการวิจัย พบว่า ผึ้งโพรงและผึ้งพันธุ์มีศักยภาพในการให้น้ำผึ้งบนพื้นที่สูงได้ขึ้นอยู่กับพืชอาหารผึ้งและฤดูกาล ผึ้งโพรงเป็นผึ้งพื้นเมืองที่สามารถอยู่รอดในพื้นที่ได้ดีกว่าผึ้งพันธุ์ การใช้รังผึ้งแบบญี่ปุ่นเลี้ยงผึ้งโพรงจะให้ผลผลิตน้ำผึ้ง 0.56 กก./รัง มากกว่ารังผึ้งแบบเดิม (โกธริน) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$) และมีคุณภาพน้ำผึ้งที่สูงกว่ารังเลี้ยงผึ้งโพรงแบบดั้งเดิม การเลี้ยงผึ้งพันธุ์เพื่อผสมเกสรไม้ผลและกาแฟมีแนวโน้มทำให้ได้ผลผลิตเพิ่มขึ้น แต่ต้องขึ้นอยู่กับตัวแปรอื่นๆ ไม่ได้ผลที่ชัดเจน อันเนื่องมาจากความแห้งแล้ง วิธีการตัดรวงน้ำผึ้งจากคอนผึ้งของรังผึ้งโพรงเพื่อทำเป็นน้ำผึ้งในรวงผึ้ง (Comb honey) มีคุณภาพที่สูงกว่าวิธีอื่นเหมาะสมกับชุมชนบนพื้นที่สูงป่าเมี่ยง เกษตรกรสามารถส่งจำหน่ายให้แก่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงและนักท่องเที่ยวได้ทั้งหมด แต่ต้องใช้หลักปฏิบัติในการเลี้ยงผึ้งและการเก็บผลผลิตที่ดีในการรักษาคุณภาพของน้ำผึ้ง ส่วนการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผึ้งในระดับชุมชน/ครัวเรือน พบว่าผลิตภัณฑ์ผึ้งที่ผึ้งผลิตได้เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพอยู่แล้ว ผู้เลี้ยงผึ้งจะรักษาคุณภาพได้ ต้องใช้หลักการปฏิบัติที่ดีในการเลี้ยงผึ้งเพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ผึ้ง

ผลผลิตที่สำคัญ

1. พันธุ์ผึ้งโพรงที่มีศักยภาพในการให้น้ำผึ้งบนพื้นที่สูง 2 พันธุ์
2. เทคโนโลยีการเลี้ยงผึ้งในแปลงไม้ผลและกาแฟบนพื้นที่สูงที่ให้ผลผลิตสูง 1 ชุดเทคโนโลยี
3. วิธีการเก็บเกี่ยวผลผลิตจากผึ้งที่เหมาะสมกับชุมชนบนพื้นที่สูง 1 วิธี
4. ช่องทางการตลาดของผลิตภัณฑ์จากผึ้งภายในประเทศและคุณสมบัติของผลิตภัณฑ์ผึ้งที่ตลาดต้องการ 1 ช่องทาง
5. ผลิตภัณฑ์จากการเลี้ยงผึ้งโดยชุมชนบนพื้นที่สูงที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด อย่างน้อย 3 ชนิด

การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. สามารถนำข้อมูลที่ได้ไปประเมินศักยภาพภาพพื้นที่สูงที่จะใช้ในการเลี้ยงผึ้ง
2. พื้นที่ใดที่มีศักยภาพการเลี้ยงผึ้งที่ดีจะนำข้อมูลที่ได้ไปใช้และพัฒนาการเลี้ยงผึ้งเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกรในพื้นที่ รวมถึงการใช้ผึ้งที่เลี้ยงผสมเกสรพืชเศรษฐกิจเพื่อเพิ่มปริมาณและคุณภาพผลิตพืชที่มีผึ้งช่วยผสมเกสร

(ก) รังผึ้งโพรงแบบดั้งเดิมที่ศูนย์ฯ ป่าเมี่ยง

(ข) รังผึ้งโพรงแบบญี่ปุ่นที่ศูนย์ฯ ป่าเมี่ยง

(ค) การเก็บน้ำผึ้งแบบเดิมโดยใส่ถุงผ้าขาวบางแล้วปล่อยให้ น้ำผึ้งหยดลงในถุงพลาสติก

(ง) การเก็บน้ำผึ้งแบบใหม่โดยใช้ถังสแตนเลสน้ำผึ้ง

ภาพการวิจัยและพัฒนาการเลี้ยงผึ้งเพื่อสร้างรายได้แก่ชุมชนบนพื้นที่สูง